

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autorka: Kamila Biniek

Tytuł rozprawy doktorskiej: Anglicyzmy w polskich słownikach wyrazów obcych i zapożyczeń

Prezentowana rozprawa doktorska plasuje się na styku lingwistyki kontaktu, leksykologii oraz leksykografii. W ramach dwóch pierwszych dziedzin badania dotyczą zapożyczeń z języka angielskiego w języku polskim, zwanych anglicyzmami. Drugim obszarem badawczym stała się leksykografia, a w szczególności wybrane polskie słowniki wyrazów obcych i zapożyczeń angielskich. Ponieważ do niedawna zawierały one wiele wyrazów zwyczajowo nieuwzględnianych w ogólnych słownikach języka polskiego i słownikach etymologicznych, stanowiły często główne źródło informacji o znaczeniu i pochodzeniu tych słów. Zarazem nie ma wielu opracowań poświęconych jakości słowników wyrazów obcych. Niniejsza praca koncentruje się na opisach etymologicznych słów pochodzących z języka angielskiego zawartych w szesnastu wybranych źródłach leksykograficznych tego typu. Najstarszy słownik pochodzi z 1859 roku, a najnowszy został wydany w roku 2010.

W pracy zastosowano metody analizy ilościowej oraz jakościowej. Do celów badawczych w skróconym programie Excel skonstruowano odpowiednią bazę danych w postaci siatki porównawczej haseł oznaczonych w wytypowanych słownikach jako pochodzące z języka angielskiego. Kolejną do analizy jakościowej wybranych grup anglicyzmów wykorzystano m.in. badania tekstowe, jak również metody badań korpusowych, korzystając głównie z *Narodowego Korpusu Języka Polskiego*.

W rozdziale pierwszym rozprawy przytoczone zostały definicje pojęć związanych z zapożyczeniami i badaniem pochodzenia wyrazów. Zwrócono uwagę na istnienie dużej ilości internacjonalizmów, tu rozumianych jako słowa opatrzone kwalifikatorami wskazującymi na ich jednoczesne pochodzenie z języka angielskiego i przynajmniej jednego innego języka. Tabela, zestawiająca opisy etymologiczne dla 352 internacjonalizmów, wyekscerpowanych z kluczowych źródeł, znalazła się w załączniku do niniejszej pracy. Rozważania teoretyczne zamknięto omówieniem pojęć z dziedziny leksykografii i krótką charakterystyką słowników wyrazów obcych.

Rozdział drugi poświęcono opisowi słowników stanowiących źródła materiału leksykalnego. Selekcji słowników do analizy, na tle ich historycznego rozwoju, dokonano w pierwszej części rozdziału. Następnie zaprezentowano metodologię ekscerpacji zapożyczeń ze

słowników i podstawy utworzenia bazy danych. W końcowej części rozdziału znalazło się porównanie liczby anglicyzmów w różnych pracach, z perspektywy chronologicznej.

W rozdziale trzecim przedstawiono dalsze podsumowania ilościowe dotyczące badanych anglicyzmów, uwzględniając hasła odsyłaczowe i wyrazy, których etymologia nie jest jednoznaczna. Omówiono zapożyczenia występujące we wszystkich słownikach i te występujące tylko w jednym. Głównie skupiono się na najnowszych zapożyczeniach, tj. anglicyzmach odnotowanych w słowniku z 2010 roku. Nie było zaskoczeniem, że ponad jedna trzecia z nich okazała się dotyczyć informatyki i rozwoju technologicznego. Badania częstości występowania innych wybranych grup semantycznych anglicyzmów w *Narodowym Korpusie Języka Polskiego* wykazały jednak, nie używa się ich w tekstach zawartych w korpusie tak często, jak można by przypuszczać.

W dalszej części pracy, w rozdziałach czwartym i piątym, zajęto się jednostkami leksykalnymi, które w jednych słownikach uznane były za pochodzące z języka angielskiego, a w innych opisane jako zapożyczenia z innych języków. Zapożyczenia z ich różnymi opisami etymologicznymi zostały zestawione w tabelach, podobnie jak znajdujące się w załączniku internacjonalizmy. Taka forma prezentacji może ułatwić ewentualne dalsze szczegółowe badania nad pochodzeniem tych zapożyczeń.

Analiza danych dowiodła, że przyczyną obserwowanych różnic w opisach pochodzenia wyrazów była zmiana podejścia do opisu etymologii zapożyczeń w *Słowniku wyrazów obcych PWN* z roku 1995. Celem stało się podawanie ostatniego źródła zapożyczenia, czyli języka, z którego dany wyraz bezpośrednio przeszedł do języka polskiego. Ponieważ język angielski jest obecnie głównym źródłem pożyczek językowych, wiele z tych, które wcześniej opisywano za pochodzące z łaciny, greki lub innych języków, uznano odąd za anglicyzmy, często niejako hurtowo.

W szóstym, końcowym rozdziale dysertacji, opisano grupę ponad pięćdziesięciu zapożyczeń uznanych za najbardziej dyskusyjne. Zasugerowano, że cztery z nich: *bubel*, *pace*, *banderola* i *drilling*, zapewne błędnie uznawano w niektórych badanych pracach za anglicyzmy. Dla około czterdziestu wyrazów odnaleziono najwcześniejsze przykłady użycia w tekstach. Przeanalizowano drogę zapożyczenia m.in. słów takich jak: *awokado*, *dżudo*, *dżungla*, *gawial*, *gong*, *jacht*, *juta*, *karaoke*, *kulis*, *liczi*, *mahoń*, *mandryl*, *tek*, *wok*. Choć w większości przypadków dotarły one do języka polskiego przez angielski, badania pokazały, że w zapożyczeniu wyrazów *gawial*, *mahoń* i *wok* mógł pośredniczyć również język niemiecki.

W podsumowaniu wyników zwrócono uwagę, że konieczne są dalsze prace nad ustalaniem pochodzenia znacznej grupy zapożyczeń w języku polskim, uwzględniające badania kontekstów użycia tych wyrazów w tekstach.

Słowa kluczowe: zapożyczenie, anglicyzm, język polski, leksykografia, słowniki wyrazów obcych, słowniki zapożyczeń z języka angielskiego, etymologia